

Iulian Filip – un sonetist reductabil

Poetul, prozatorul, dramaturgul și folcloristul Iulian Filip, născut pe 27 ianuarie 1948, în localitatea Sofia, județul Soroca din Basarabia, și-a adăugat la portofoliul său poetic, pe lângă numeroasele cărți publicate pînă acum, și una de sonete. Cele 62 de sonete scrise ca urmare a unei provocări, sînt o dovadă de stăpînire impecabilă a limbajului poetic, prin claritate, precizie în exprimarea cuvintelor, sentimentelor și sensibilității unei conștiințe artistice superioare, în limba noastră românească, cea de toate zilele, nopțile și veacurile. Volumul de 84 de pagini, apărut la Editura Prut în 2019, cu titlul IUBIREA DATĂ-N CĂUTARE, impune și prin aspectul său grafic, avînd format de buzunar, exprimînd gust și profesionalism și prin copertile cartonate realizate de Sergiu Stanciu. Iulian Filip este un poet al lucidității solare, al sentimentelor suave și un grafician excepțional, cu o mîină sigură, însoțindu-și cartea sonetelor sale și cu 16 desene sugestive și expresive, avînd fiecare cîte un titlu: autoportret, scările vederii, destrămarea rădăcinilor (un desen genial cu profunde rezonanțe românești, cu trimitere la rădăcinile românilor basarabeni), de ce am plînge, soția pescarului, viziune, cumpăna cucului, luminișuri tensionate, amărăciuni, largul cerului, amfora eternă, vedere de Acasă a Acasă, merele de aur cu trei străjeri, Explozia găuririi negre, cuvintele pămîntului și Unde ar fi. Aceste bijuterii grafice completează într-un mod fericit cele 62 de sonete, intrînd în rezonanță cu întregul lor conținut, amplificîndu-le ideile și sentimentele conținute. Aventura lui Iulian Filip în universul riguroasei forme fixe a sonetului a ponit de la o provocare a unui vechi prieten, așa cum aflăm dintr-o notă de la începutul cărții: „Datorez aventura sonetului scriitorului, editorului și prietenului Mihai Stan de Târgoviște, dar... și genunchiului meu sîntîng. Mihai Stan m-a prins de co-alcătuitor la un proiect editorial cu so-

nete la trei orașe românești“. Urmărindu-i evoluția, pot spune că poezia și grafica au devenit un stil de viață al acestui om al acțiunii și contemplării estetice a lumii, existînd în cazul său permanente interferențe între cele două modalități artistice. Substanța umană profundă a lui Iulian Filip este încorporată în sonetele și desenele acestei cărți care-i confirmă în mod fericit talentul său complex. Iată spre exemplu acest reușit poem intitulat *Sonetul frontierelor* (p.46). „Prezentul e mereu pe frontieră - / perete, hat, un rîu despărțitor / de eră dusă de o altă eră, / cețos ce se anunță-n viitor. / E-un pod / ce se căznește să împace / și să-mpreune lumi din două maluri / expediind soliile de pace / pe-nvîrtejiri de-arhive și de valuri. / E-un cîmp de luptă ceea ce trăim - / trecutul, viitorul se înfruntă ... / Bietul prezent, cum ni-l ferfeniș // în scene-arene... Toți fugim din nuntă, / de la botez în piață ne grăbim, la împărțirea nouă, cea mai cruntă“. Precizez că Iulian Filip conferă fiecărui sonet un titlu distinct prin care-i anunță tema abordată, în jurul căreia își țese textul, alcătuiindu-i astfel substanța cognitivă. Astfel, temele predilecte ale poetului sunt cele referitoare la iubirea („*dată-n căutare*“), cum aflăm încă din titlul cărții, tema familiei, a certitudinii și împlinirii, cum ar fi aceea de a te ști Acasă, tema prieteniei, a materiei și frumuseții naturii contemplate, ca și a spiritualității și frumuseții umane, în unele cazuri. În cuprinsul cărții pot fi distinse, fiind prezente și o seamă de anxietăți și oboseli resimțite după teribila și îndelungata luptă dusă de poet, alături de alți confrăți basarabeni, pentru limba română în grafie latină, alfabetul latin fiind legiferat la 31 august 1989. Să nu uităm că în 1988, lui Grigore Vieru i-a apărut în revista *Literatura și arta*, poezia „*Limba noastră cea română*“, care era interzisă pentru cuvîntul „română“. Am amintit acest episod spre a înțelege că toți scriitorii acestei provincii românești sînt scriitori care s-au

bătut pentru a fi considerați ca aparținînd limbii române și implicit literaturii române. În acest sens, Iulian Filip a participat la bătălia pentru drepturile fundamentale ale românilor basarabeni, obstrucționați de ocupantul rusesc în propria lor țară. Astfel de teme majore alcătuiesc forța de comunicare și valoarea sonetelor din această carte. Răscolit de amintirile unei copilării chinuite, poetul născut în localitatea Sofia, județul Soroca, a scris acest „*Sonet al înspăimîntărilor*“, în amintirea părinților săi Ana și Ion Filip (p.21): „Întîia oară cînd a fost să vin, / afară era secetă și ură, / iar mama-și tot ducea mîna la gură, / Să-năbușe un bocet și-un suspin. // Întîia oară cînd a fost s-ajung / întrebător la Sofia în gară, / Siberia înspăimînta o țară, / cu drumul ei înzăpezit și lung. / Întîia oară cînd a fost să știu / de seceta din Sofia, de foame, / nu am crezut să pot să vreau să scriu // de crucea și de bocețele mamei / cu două fiice, cu un singur fiu / și tata în hățșurile spaimiei.“

În noua sa ipostază de sonetist reductabil, Iulian Filip a reușit performanța acestei forme geometrice de lirism să realizeze mai multe recorduri personale, cum ar fi: complexitatea și consistența temelor tratate, eleganța și frumusețea limbii române literare folosite, dimensiunea filozofică și morală pe care o regăsim în mai multe sonete. Iată ca exemplu „*Sonetul formelor crude*“ (p.37). „Un boț de lut și... lume prinzi a face... / Dar nu pe roată lutul să ajungă, /că-ți iese oale, simetrie lungă / și nu ajungi la jocul care-ți place. / Copilul firii... Lutul te provoacă / și îl frămîntî în forme neștiute, / iar cîte-ți iese, vrute și nevrute, / mai mult să te intrige, nu să-ți placă. // Că lumea ta de lut prinde-a vorbi / și tu – o auzi, dar nu-ți vine a crede / că lutul zice: *a fi, numai a fi!* / Pornești cumva să strici formele crude? / Că-i cel mai lesne lutul a strivi, / în lumea veche cu antene surde. (p.37). Iată cîte

înțelesuri conexe și complexe se pot desprinde din tratarea unei teme aparent banale, cea a lutului, o temă milenară, biblică, tratată printe alții cu strălucire și de Omar Khayyam în celebrele sale rubaiate în urmă cu vreo 9 secole. Căci una e să strivești lutul pe roata olarului pentru a obține o oală și cu totul altceva e a strivi și a strica pe roata vieții lutul crud al ființei care urmează a spune a fi, numai a fi, în formarea propriei identități. Iată de ce spuneam că în scrierea sonetelor sale Iulian Filip se bazează pe datele unei bogate experiențe de viață, pe încercările la care l-a supus destinul, modelându-i conștiința. Iată de exemplu acest „*Sonet cu două cărări și-un singur drum*“, în care poetul tratează o temă dragă inimii sale, aceea a iubirii (a vederii de Acasă a Acasă) cum sună titlul unui desen inclus în carte): „Cărarea mea cu a ta s-au întîlnit / și-au împletit un singur drum, o cale... / Îmi place întîmplarea vieții tale, / în care viața mea s-a împlinit! / Viața ta, viața mea – doi stîlpi de casă, / două întrebări și singurul răspuns... / Pînă aici cu drumul am ajuns, / din pragul nostru lumea e frumoasă. // Două cărări, două-ntrebări, o cale... / O casă doar și un răspuns la doi... / Îmi place dealul care dă la vale, // Îmi place mult ce s-a-nîmplat cu noi, / povestea clară a cărării tale / ce s-a-nîmplat cu-a mea... / Tot noi și-apoi!“, sonet scris pe 23 septembrie 2018, la Albota, poalele Munților Făgăraș, (p. 25). Nu am întîlnit în nici unul dintre cele 62 de sonete ale lui Iulian Filip situații de utilizare improprie a cuvintelor, în condițiile în care limbajul folosit este cel neabordant după ce el a plecat de Acasă în cunoșterea lumii. Vreau să spun că aceste sonete nu-s pentru el un prilej de a face jocuri banale de cuvinte, jocuri gratuite și sofisticate, cum mai putem întîlni deseori la destui sonetiști, aventurați în folosirea acestei forme fixe a lirismului, una șlefuită de mulți temerari încă din secolul al XIII-lea, cînd a fost descoperită și

impusă în literatură de trubadurii francezi. „*Iubirea dată-n căutare*“ este un titlu cu rezonanțe complexe referitoare la acest sentiment uman esențial, atît în planul intimității, al individualității, cît și în cel al societății, al unei comunități umane în ansamblul ei iubirea invocată de poet aici e „*dată-n căutare*“ și nu în urmărirea internațională de către Interpol sau F.B.I., ca în cazul, devenit mondial, al răpirii minorelor de către proxeneții din Caracal, spre exemplu, un subiect care ține televiziunile din România în priză de cîteva luni. Răpirea Basarabiei de către agresorii ruși nu-i o oarecare răpire din serai, fiind o chestiune de viață și de moarte a neamului românesc, realitate care a dat dreptul și calitatea care a dat dreptul și calitatea poezilor basarabeni, născuți pe acest străvechi teritoriu românesc, să fie atît de radicali și categorici în patriotismul atitudinii lor civice, așa cum au fost Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Grigore Vieru, printre alții, acesta definind Basarabia ca pe „un copil înfășat în sîrmă ghimpată“. La fel ca la aceștia pot spune că și pentru Iulian Filip, venit în arenă după ei, poezia a devenit o porta-voce, una justițiară, incoruptibilă, prin care vocea unei întregi comunități umane se face auzită de toată lumea. Iată, de exemplu, ce aflăm din „*Sonetul golului la pînă*“ (p.36). „Cui nu-i place întregime / frunzei hărții românești? / Cum pe aici ar fi micimea / Terrei, firii omenești: // neamuri să dezbin, vecinii - / ca să poți să-i stăpînești / pentru al cui, ce fel de bine? // Lumea nu a fost întreagă / nici măcar la început / dar... întreagă-ar fi mai dragă, // dar... întreagă ar fi mai mult, / dacă ar fi să înțeleagă / cerul mult și golul mut.“

Evoluția poeziei lui Iulian Filip a pornit de la forme mai simple, cum ar fi o serie de cărți pentru copii, de catrene, ajungînd la aceste sonete axate pe teme grave, în care predomină ținuta intelectuală și valoarea expresivă evidentă. Fiecare

sonet al cărții l-aș așeza într-o imagine, comparabilă cu a unei prisme, prin care poetul a reușit să capteze lumea, ca pe o lumină descompusă în culorile sale complementare pline de taine. Iată de exemplu cum e descris acest miracol în „*Sonetul culorilor dezlănțuite*“ (p.67): „N-am mai simțit culorile astfel, / cum se cereau și care în peisaj, / și cum se amestecau – ce aliaj!... / Și eu eram cu mine, singurel, // înconjurat de cîte se întîmplau // și nu-mi îngăduiau gîndire lină... / Ce grabă, ce invazie deplină / și cum mă implicau, mă răvășeau! / Era sub miezul nopții // Mă temeam / să nu afectez ce-a fost – o libertate... / Încet mă domoleam, îmi reveneam, / ca dintr-o hărțuială peste poate... / Simțeam c-a fost și, nu știu cum, simțeam / să sting și să aștept... lumină-n toate. // Există în multe dintre sonetele lui Iulian Filip și cîteva teme pe care le are în memoria sa, în straturile cele mai profunde și durabile: cele despre prieteni, cărora le-a dedicat „*Sonetul prietenilor*“, sau revenirile în miraculoasele locuri unice prin frumusețea lor: cum este Albota din Munții Făgărașului și Transfăgărașanul, momente care i-au prilejuit scrierea a șase sonete. Dacă în calitatea sa de grafician desăvîrșit Iulian Filip desenează așa cum respiră, avînd mereu asupra sa un carnet cu foi albe, pe care din cîteva linii schițează un portret sau ceva esențial despre ființa umană, cum ar fi tălpile celor două picioare, care par să devină aripi și încep să zboare, ca sonetist el este bine ancorat în această formă lirică riguroasă, accesibilă numai celor foarte talentați. „Poliglot de limbă română“, cum ar spune Nichita Stănescu și politalentat pe deasupra, grafician de elită și cetățean român al universului, poetul Iulian Filip mobilizează prin sonetele sale exemplare, sentimentele oricărui lector doritor să descopere frumusețea adevăratei poezii.

Vasile BARDAN